

erkva u svijetu

OSVRTI I PRIKAZI

POVIJEST HRVATSKOG GLAZBENOG ZAVODA

Ladislav Šaban, 150 godina Hrvatskog glazbenog zavoda, HGZ, Zagreb, 1982.

Petar Zdravko Blajić

Mogli bismo reći da se je o Hrvatskom glazbenom zavodu u nas relativno mnogo pisalo, pa i temeljito. Prisjetimo se barem dvaju radova dr. Antuna Goglije, onih iz 1927. i 1937, u kojima kroničarskom točnošću prati sva zbivanja u HGZ-u i oko njega od 1827. do 1927. i od 1927. do 1937, te dvaju Andreisovih spomen spisa iz 1952. uz 125. godišnjicu i 1967. uz 140. obljetnicu postojanja Zavoda. To su veći radovi; onih kraćih bilo je kudikamo više bilo da direktno govore o povijesti Zavoda ili usputno baveći se kojom ličnošću koja je možda u isto vrijeme bila i član Zavoda, osobito njegova ravnateljstva. Opširnije se je pisalo o samom Zavodu kad se je pisalo i o Glazbenoj školi ili Konzervatoriju, osobito uz koju godišnjicu. O njoj je pisao V. Deželić st., L. Šaban i drugi.

Sada smo iz pera Ladislava Šabana dobili zaista temeljiti povijesni osvrt, spomen spis o Hrvatskom glazbenom zavodu uz stopedesetu obljetnicu osnutka. Kako je u predgovoru naglašeno knjiga-monografija namijenjena je prvenstveno široj čitalačkoj publici i prijateljima zavoda jubilarca. Sva građa u knjizi koja ima 250 stranica i još 30 stranica posebnih likovnih priloga, temelji se na sačuvanim dokumentima (što je inače odlika Šabanovih radova kojih je u posljednje vrijeme sve više) koji se najvećim dijelom čuvaju u arhivu Zavoda. Zbog namjene knjige, kako je već spomenuto, široj čitalačkoj publici, autor je uglavnom odustao od opterećivanja teksta navodima izvora ili dodatnim bilješkama pod tekстом. Kako je arhiv zavoda sreden i ima detaljno izrađen Vodič, to se svi navedeni podaci mogu lako prokontrolirati.

Moglo bi se reći da zbornik *Arti Musices*, br. 9/1—2 (Zagreb 1978), čini s ovom Šabanovom knjigom cjelinu, naime, u njemu su objavljeni gotovo svi referati sa znanstvenog skupa održanog 15. i 16. travnja 1977. u povodu 150. obljetnice osnutka i djelovanja HGZ. Skup je organizirao VIII. Razred za muzičku umjetnost JAZU u suradnji s HGZ.

Premda smo i prije znali da Zavod radi na amaterskoj osnovi, Šaban nam je to kroz svako poglavlje toliko posvijestio da se stiče dojam, koji iz tog proizlazi, da je mnogo snage, vremena pa i sredstava potrošeno da se ostane vjeran duhu, tradiciji i toj bitnoj karakteristici Društva. Zavod je amatersko društvo, ali različito od svih ostalih amaterskih društava. Ono je, naime, uvijek išlo za visokim i najvišim ciljevima i stvarno je kroz časnju povijest »urodilo neospornim zaslugama za glazbenu kulturu i kulturni život Zagreba i slavonskog Juga«. Taj specijalni vid amaterizma s najvišim ciljevima saču- vao je Zavod gotovo uvijek od mnogih stramputica i manipulacija, iako su pojedini profesionalci i trenutne političke garniture pokušavale sa Zavodom eksperimentirati i manipulirati pokušavajući ga pretvoriti jednom u anacio- nalnu tvrdavu, drugi put opet u eksponenta ekstremnih nacionalističkih nastojanja i djelovanja dovodeći u pitanje i sami opstanak Zavoda. Tu svoju slobodu Zavod je branio svim mogućim sredstvima; znao je da su rezultati rada ono čime se najbolje služi znanosti, umjetnosti i domovini. Ravnateljstvo je, imajući to uvijek pred očima, doživljavalo i teškik nepravrednih napada.

Čini se da je, onako iz daleka, cilj ove knjige pokazati kako se je i što se radilo da bi se Zavod saču vao, širio svoju djelatnost i dizao kvalitet svoga rada. Bilo je vremena kad se je iz svih postojećih »topova pucalo« na Zavod, pa je pravo čudo što je i izdržao. Izdržao je jer su temelji bili zdravi i zidovi solidni. A pucali su i oni na koje ne bismo nikada pomislili. Šaban napominje da nikako ne želi reći da je sva 150-godišnja povijest bila bez ijednog pro- mašaja: »ali ne dvojim ni časa da će pravedan sud kasnijih objektivnih ocje- nitelja trijeznije sagledati tko je bio u pravu a tko ne i da će zasluge daleko više prevagnuti na vagi od možebitnih promašaja«.

Glazbeni zavod je imao i svoju školu koju je osnovao 1829. i koju je uz najveće materijalne napore i žrtve »kadikad i uz cijenu vlastitog opstanka unapređivao tijekom 90 godina razvivši je do prve naše visokoškolske glazbene ustanove — konzervatorija«. U ovoj knjizi o njoj autor govori samo usputno jer drži da ta škola i njezini veliki rezultati zaslužuju opširniji prikaz negoli ga može dati ovom prilikom u okviru ove knjige. Šaban se nada da će se i o njoj (možda on sam) opširnije pisati kada se bude slavila njezina 150. godiš- njica postojanja (1979). Ta je godišnjica prošla, a knjigu-zbornik još nemamo; (možda je ipak dobijemo pa makar u zakašnjenju od dvije tri godine kao i ovu). Kao što je priređivač znanstvenog skupa i izdavač ove knjige HGZ, tako bi i Muzička akademija i Muzička škola »Vatroslav Lisinski« trebali biti izdavač nove knjige kao legitimni i direktni potomci glazbene škole Zavoda.

Dakle, Šabanova knjiga uz 150. godišnjicu Hrvatskog glazbenog zavoda govori prvenstveno o radu i životu samog Društva. Zavod je u svojoj dugoj povi- jesti često morao mijenjati ime, pa da kod čitatelja ne bi dolazilo da zabune, autor ga redovito naziva, kako je kod građanstva najbolje i poznat, Glazbeni zavod, a u kratici naziva ga HGZ (Hrvatski glazbeni zavod). Otkada je Zavod svoju školu 1920. predao u ruke države više mu ne bi ni pripadalo ime zavod, ali radi tradicije stare više od jednog stoljeća zadržan je naziv zavod i kod obnova 1925. i 1946.

Tolike dragovoljne i nesebične žrtve i osobni doprinosi pojedinih članova Zavoda i osobito ravnateljstva bile su naplaćivane jedino uspjesima Zavoda; uspjesi su im bili ponos i jedina nagrada »jer priznanja nije bilo jako mnogo i naša im je sredina ostala podosta toga dužna«.

Knjiga je i u svojoj vanjskoj opremi reprezentativna: finog papira, lijepog uveza i umota i preglednog tiska. U trećem svom dijelu obogaćena je raznim prilozima. Najprije je donesen sastav ravnateljstva u jubilarnoj 1977. godini, zatim sastav društvenog orkestra i popis svih članova Zavoda te iste godine. Slijede povijesni pregledi, popisi pokrovitelja, pokroviteljica, predsjednika, taj- nika i administrativnih tajnika, popis svih članova ravnateljstva od početka sve do naših dana; donesen je popis nadzornika i direktora glazbene škole Zavoda i dirigenata društvenog orkestra. Nije izostao ni popis apsolvrenata raznih profila Muzičke akademije nagrađenih nagradama Hrvatskog glazbe-

nog zavoda. Naveden je kronološkim redom i popis izdanja HGZ, zatim važnija literatura o Zavodu, popis reproduciranih slika u knjizi, sažetak na njemačkom jeziku, kazalo imena i sami slikovni prilozi u odličnoj reprodukciji.

U prvom dijelu govori se o Društvu: o ustrojstvu, ravnateljstvu i upravi, o amaterizmu kao biti Društva, o odnosima Glazbenog zavoda kao amaterskog društva prema državnim vlastima za Austro-Ugarske. Drugi dio knjige je naslovljen s *Povijest*. Najprije je dan pregled povijesti Zavoda, a onda je sama povijest razdijeljena u pet razdoblja. Zatim je opisana proslava 150. obljetnice. Poglavlje završava s *Pogledom u sutrašnjicu*.

U *Uvodu* Šaban govori kako osnutak Zavoda nije »upao« u glazbeno posve »zrakoprazni prostor«. Koncert održan 18. travnja 1827. u dvorani Kraljevske akademije znanosti na Katarinskom trgu smatra se rođendanom Glazbenog zavoda i kasnije toga su se datuma slavile sve obljetnice. Kad se govori o članstvu Zavoda, nama je kao kršćanima drago da su crkveni ljudi imali veliki pozitivan udio, osobito u kritičnim prilikama, bilo kao članovi ravnateljstva, kao pokrovitelji ili dobročinitelji. Šaban naglašava: »Kako se u popisima nigdje ne vodi rubrika o nacionalnoj pripadnosti članova, valja biti kod ocjene nacionalnog sastava na oprezu jer nosioci stranih prezimena ne moraju nužno biti i tuđinci.« U najranijim popisima članova vidi se da je u Društvu pored katolika (možda i evangelika?) bilo i pravoslavaca i Židova. »Upravo je značajna crta demokratske širine da su u Zagrebu za volju glazbe i bavljenja glazbom zaboravljene staleške, nacionalne i konfesionalne razlike.« Amaterizam kao bit Društva već smo prije istakli. Društvo je nosilo najprije latinski odnosno njemački naziv i onda ga je u hrvatskom jeziku mijenjalo nekoliko puta. Od 1925. zove se Hrvatski glazbeni zavod. Sada u knjizi slijede četiri poglavlja koja se čitaju kao romanizirana povijest. O ratnom razdoblju (1941—1945) Šaban piše: »U razdoblju u kojem vladaju ratni kaos i nasilje neminovno stradavaju kulturne i umjetničke djelatnosti. Upravo je nevjerojatno kako je naglo zamro još nedavno tako bujni glazbeni život u HGZ-u, njegov društveni život, kako naglo izčezava svako stvaralačko nastojanje.« Zar je iščezlo baš svako stvaralaško nastojanje? Zabilježimo i ovu Šabanovu konstataciju: »...može se reći da čitavo ratno razdoblje, tako neplodno i neslavno u povijesti HGZ-a nema u radu ravnateljstva ili životu Društva jedne jedine djelatnosti koja bi zaslužila da se posebno spomene.« U prikazu petog razdoblja zanimljivo je kad autor govori da je prof. Stančić bio rehabilitiran i vraćen na svoju raniju dužnost redovitog profesora, da nam ne kaže tko ga je skinuo i osudio, zašto i kada. Iz istog perioda: »Dok je preispitivanje još bilo u toku, početkom mjeseca rujna, HGZ se nenadano našao u opasnosti da prestane postojati.« Šaban naglašava amaterizam kao bit Društva i osuđuje sve nasrtaje na nj, ali je vrlo obziran kada se je u petom razdoblju života Zavoda malo marilo za to. Kao što je uvijek čovjek osnovni nosilac svakog pozitivnog i negativnog čina tako se je to očitovalo i u radu Zavoda od samog početka do najnovijih dana.

Proslava jubileja 1977. uz koji je izdana i ova knjiga dobro je pripremljena i odvila se je na način dostojan takve ustanove. Sredstva društvenog pripočavanja upozorila su i najširu javnost na postojanje i upoznala je sa životom i radom HGZ-a. Najrazličitije kulturno-umjetničke manifestacije dale su, vjerujem, novi impuls životu i radu Zavoda.

Uistinu smo zahvalni prof. Ladislavu Šabanu i svima koji su svojim savjetom ili auktoritetom pripomogli da izađe ova knjiga puna najrazličitijih podataka, pregledno i zanimljivo donesenih u lijepoj jezičnoj formi, ilustrirana mnogim vrlo uspješnim likovnim priložima.